

Sari Pohjanen

Kylä muistaa

Tarinoita ja kertomuksia

*Omistan tämän kirjani lapsilleni ja puolisolleni,
elämäni auringonsäteille.
Elämä hymyilee kuin silakka piimätuopissa.*

Sari Pohjanen (toim)

KYLÄ MUISTAA

Tarinoita ja kertomuksia

© 2023 Sari Pohjanen

Kylä muistaa -kehittämishanke, Leader Outokaira tuottamhan ry

Sisuksen taitto: Sari Pohjanen

Kannen kuva: Arpelan kylä- ja kotiseutuyhdistyksen arkisto

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-2445-3

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

LEADER
Outokaira
tuottamhan

Sisällysluettelo

LUKIJALLE.....	9
ARPELA – TÄHÄN MIE ARVEN LYÖN	12
VANHOJA LEHTIJUTTUJA ARPELASTA	17
MUISTELUKSIA v. 1940-1950	22
MUISTELUKSIA v. 1960-1970	29
KULKUKAUPPIAITA JA KAUPPOJA	32
TAPAUKSIA KYLÄNRAITILLA	38
JOULUAATON PERINTEITÄ.....	55
HEVOSJUTTUJA	58
ONNIKOITA JA AUTOJA.....	62
KOULUMUISTOJA	66
NUORISOSEURANTALOLLA MUISTELUJA.....	80
ARPELAN NUORISOSEURAN HISTORIASTA	88
ARPELA NIIN RAKAS	98
LOTTA SVÄRD SÄÄTIÖ.....	105
LOTTAMUISTOJA KARJALASTA	107
EVAKKOAIKOJEN MUISTOJA	111
KOLMESTI EVAKKOON JA UUDELLE KOTISEUDULLE	117
MIKÄ ON OUTOKAIRA?	124
LOPPUSANAT	125
Kirjallisuus ja lähteet	126

LUKIJALLE

Kiinnostukseni kylätarinoita kohtaan juontaa omaan lapsuuteeni. Olen aina ollut kiinnostunut kertomuksista ja tarinoista sekä ihmisistä tarinoiden takana. Noin kymmenvuotiaana tapasin istua isäni mukana yläsavolaisen kotipitäjäni huoltoaseman kahviossa, jossa hän vaihtoi kuulumisia tuttujensa kanssa. Siinä puitiin niin ajankohtaiset asiat kuin tulevat hirvenmetsästyksen suunnitelmat. Isäni oli hyvä tarinankertaja ja hänen juttunsa olivat hauskoja ja sopivasti maustettuja, että niitä kuunneltiin mielellään. Yhä vielä vuosienkin päästä koen oloni kotoiseksi tuollaisten kyläparlamenttien kuuntelijana.

Kirjan tarinoissa matkataan muistoissa arjen askareista heinäpelloille ja kurkistetaan monenkirjaviin tapahtumiin. Nämä muistot vaikuttavat meihin vielä vuosikymmentenkin jälkeen. Kirjan tavoitteena on tallentaa palanen ainutlaatuisia hetkiä jälkipolville myös siksi, jotta he ymmärtäisivät kuinka silloin ennen vanhaan on eletty ja mitä koettu. Valtaosa kirjan tarinoista on Arpelasta, mutta myös muista Tornion kylistä sekä oman värinsä kirjaan antavat lottamuistot ja evakkojen tarinat.

Arpela on pieni maalaiskylä Torniossa. Kylä on saanut nimensä sen ensimmäisen asukkaan, Hans Arven mukaan, joka on asettunut näille seuduille 1600-luvun alussa. Hänen sukunsa oli lähtöisin Rautalammin Arpiaisia. Mielienkiintoinen yhteys omaan sukuhistoriaani on se yksityiskohta, että omat sukujuurenivät ovat myös Rautalammin Vuonamonlahdella.

Tämän hankkeen myötä olen opastanut ja auttanut useita henkilöitä omien sukujuurien kanssa. Monia ilahduttavia hetkiä on koettu, kun joku on saanut tietoonsa isomummonsa nimen tai on selvinnyt suvun alkujuuret 1500-luvulle saakka.

Vierailin kuunteluoppilaina erilaisissa kerhoissa, tapahtumissa ja retkillä, joissa olen tallentanut muisteluita. Kirjassa kerrotut tarinat ovat kertojansa omin sanankääntein kertomia, ja perustuvat hänen kokemukseen ja muistiin. On tärkeää tallentaa tapahtumia ja sattumuksia niin kauan kuin niistä on joku kertomassa.

Jos mietit, että joku tärkeä henkilö tai tapahtuma puuttuu kirjasta, niin se johtuu siitä, ettei kukaan ole tätä asiaa minulle kertonut. Sitä ihmetellessä voisi tähän sopia tunnetun arpelalaisen tuttu toteamus: ”Järjestettään ja järjestettään”, kun väkeä oli vaikea saada järjestettyihin tapahtumiin.

Tämän kirjan tarkoitus ei ole olla kattava läpileikkaus kylän historiaan ja siellä vaikuttaneisiin henkilöihin, vaan pikemminkin olla pieni kurkistus menneisiin tapahtumiin ja tuoda esiin ns. mikrohistoriaa. Tarinoissa voi olla asia- virheitä, joita ei ole voinut tarkistaa. Tärkeintä on se oma kokemus, jonka kertoja haluaa välittää muille luettavaksi. Löysin nuorisoseurantalon arkistojen kätköistä vuodelta 2009 muutamia muisteloja. Nyt nämä kerrotut tarinat pääsevät päivänvaloon tämän kirjan lehdillä.

Tarinat ja muistot ovat mielenkiintoisia. Pidän niitä todella arvokkaina. Kaupat, koulut, seurantalo, heinäpeltojen tuoksu, evakkomatkat, pikkulotan muisto sideharsojen taittelusta... Muistatko sen, kun soratie jalkojen alla rouskuu kävellessä koulutiellä tai kauppareissulla? Kädessä rypistynyt äidin kirjoittama puutelista. Auringon lämpö kasvoilla, kesäsade poskilla. Muistot, jotka tulisi tulla kerrotuksi ja kuulluksi sekä jaetuksi toisten kanssa.

Kiitokset Outokaira Tuottamhan ry:lle ja maaseudun kehittämisrahastolle avustamisesta tämän kirjan teossa. Erityiskiitos kaikille muistelmien kertojille: ilman teitä tämä kirja ei olisi koskaan ilmestynyt. Lämmin kiitos myös omalle perheelleni ja aviomiehelleni, joka vilpittömästi on ollut tukena ymmärtäen, miksi olen valvonut niin monta yötä tutkimustehtävissä ja vanhojen kirkonkirjojen parissa.

Käsissäsi on palanen kylätarinoita.

Ota hyvä asento ja nauti lukuhetkestäsi!

Arpelassa lokakuun 10. päivänä 2023

Sari Pohjanen

"Koululaukkusi ei paina lainkaan,
askeleesi ovat kepeät, kiipeät syliini, kerrot
iloiset uutiset. Riemumme on yhteinen."

Kylä muistaa -kirja kertoo elämästä
kylänraiteilla, muistoja kouluajoista, opettajista,
kyläkaupoista, kotitaloustöistä ja
onnikkakyydeistä, kuljemme hetken
evakkotaipaletta ja kuulemme tarinoita
maitolavoilta.

Elämänmakuisia hetkiä ajoista, joka ovat menneet,
mutta muistojen siivin niihin voi palata. Nämä
tapahtumat voisivat olla mistä päin Suomea
tahansa. Muisteluissa on mukana myös huumoria.
Kirjassa on runsaasti kuvia.

Tarinoita on kerätty Tornion lähiympäristöstä
vuosien 2021-2023 aikana haastatteluin ja eri
tapahtumissa tallentaen.

Käsissäsi on ainutlaatuinen kylätarinakirja.
Sukella avoimin mielin tarinoihin!

